

טוריים מצויים: עשבוני חד-שנתי הפורח בתחילת החורף (דצמבר 2021)

כתבה: ערגה אלוני

פתיח: **טוריים מצויים** *Diplotaxis eruroides* הוא צמח ח"ש בעל גבעולים זקופים המשתייך למשפחת המצליבים. הפרחים דו-מיניים לבנים מסודרים בתפרחת אשכול ומואבקים ע"י חרקים. הפרי תרמיל קציץ בו הזרעים מסודרים בשני טורים בכל אחד משני השחלילים. בראש הפרי מקור קצר חסר זרעים. הצמח פורח בכתמים, גדל בשטחים נטושים או מעובדים ובצידי דרכים. נפוץ באזור הים תיכוני ובספר המדבר.

תגיות: פורחי סתיו, פרחים לבנים, מצליבים,

תגיות: פרחים לבנים, מצליבים, פורחי סתיו,

טוריים מצויים *Diplotaxis eruroides* הוא מין ח"ש נפוץ המשתייך למשפחת המצליבים. גבעולי הצמח זקופים גובהם 25-40 ס"מ מסתעפים מהבסיס, עטורים שערות לבנות דלילות. העלים פשוטים מסורגים, שוני צורה (פינברון-דותן, דנין, 1991). בבסיס הגבעול העלים גדולים לרוב שסועים. בחלקו העליון העלים קטנים מוארכים ולא שסועים.

טוריים מצויים: מימין ומשמאל: הצמחים בעלי גבעולים זקופים עלים פשוטים לרוב שסועים ותפרחות בולטות בראש הגבעול. צילמה ערגה אלוני©.

הפרחים דו-מיניים, מסודרים בתפרחת אשכול בחלקו העליון של הגבעול. צבעם לבן לעיתים מנוקדים סגול, דמויי מסמר, גודל פרח 0.6-1.5 ס"מ, נישאים על עוקץ שעיר. הגביע בן 4 עלים ירקרקים חומים, מוארכים ושעירים שווי גודל. הכותרת בת 4 עלים בסיסם צר עטור כתם צהוב המבליט את האבקנים, חלקם העליון מורחב ומעוגל. במרכז הפרח 6 אבקנים מסודרים בשני דורים. בדור החיצוני שני אבקנים קצרים. בדור הפנימי 4 אבקנים זקופים קרובים לעלי בעלי זירים לבנים ומאבקנים צהובים מוארכים ובולטים, מוצבים אנכית. השחלה עילית מורכבת מ-2 שחלילים מאוחים (זהרי 1987). עמוד העלי ניצב בין האבקנים אורכו 2-6 מ"מ בראשו צלקת מעוגלת בולטת. האבקה נעשית ע"י חרקים בעיקר דבורים. לאחר ההאבקה והפריית הביציות השחלה מתארכת, זירי האבקנים והכותרת משנים את גונם לוורוד ארגמן. הפרי תרמיל קציץ אורכו 2-4 ס"מ רחבו 0.1-0.25 ס"מ (Zohary, 1966). נישא על עוקץ ארוך ושעיר שאורכו 3-5 ס"מ. התרמיל סרגלי, פחוס בצדדיו הזרעים ערוכים בכל שחליל בשני טורים (טוריים) וזה מקור שם הצמח. בראש הפרי מצוי מקור חסר זרעים ארוך מרוחב הפרי או משתווה לו. עם הבשלת התרמיל הוא נפתח בשתי קשוות והזרעים נפוצים לסביבה. הבשלה מהירה של זרעים פוריים ותפוצתם, מאפשרת לצמח ליצור דור צאצאים נוסף באותה עונה. נבוסת זרעים אופטימלית תתקיים בטמפרטורה גבוהה מ-25 מעלות. אחסון זרעים בטמפרטורות הנמוכות הוריד את אחוז הנביטה למקור הגיאוגרפי של הזרעים הייתה משפעה על אחוז הנביטה. במצבים שונים בנביטה בזרעים מאוכלוסיות מאזורים שונים ואף בין זרעים מאותה אוכלוסייה. חומצה ג'יברלית המעוררת נביטה, לא השפיעה על הזרעים בשל תרדמת זרעים מעטה (Perez-Garcia et al 1995).

טוריים מצויים: מימין התפרחת אשכול, הפרחים לבנים דו-מיניים. באמצע ומשמאל: הפרי תרמים קציץ בעל שני טורי זרעים בכל שחליל. בראש התרמיל מצוי מקור חסר זרעים. צילמה ערגה אלוני ©

הצמח גדל בארץ בעיקר בחבל הים תיכוני ובספר המדבר. הוא נובט בתחילת הסתיו וכבר בתחילת נובמבר מתקיימת פריחה ששיאה בפברואר. הוא גדל על משרע טיפוסי קרקעות בעיקר אלוביאליות כבדות, ניטרליות ובסיסיות. מאכלס שדות נטושים, שדות מעובדים ושוליהם וצידי דרכים. בשדות מעובדים מוכר כעשב שוטה. יוצר כתמי פריחה שופעת המושכת מאביקים ובעלי חיים שונים. הצמח מייצר בגופו שמני חרדל (מאופיינים בריח צנון חריף) במטרה למנוע את כרסומו ע"י חמסנים. אחדים מהם כמו בהמות, נמנעות מאכילתו.

הצמח גדל בארץ בגולן חוף גליל ועמק עכו, גליל עליון ותחתון, בקעת החולה עמק כנרת ועמק בית שאן, שרון, פלשת, עמק יזרעאל, כרמל שפלה, הרי יהודה, צפון הנגב והר הנגב, מדבר שומרון, מדבר יהודה, ערבות הירדן, בקעת ים המלח והערבה. תפוצתו בעולם:

באירופה מרכזה וצפונה, ארצות הים התיכון, צפון אפריקה ישראל, ירדן, סוריה ולבנון.
מערב ומזרח צפון אמריקה, מערב ומזרח דרום אמריקה.

עלי הצמח נאכלים טריים בסלט גם בארץ וגם בחו"ל. אוכלוסיות מסוימות מכינות מעלים וגבעולים חלוטים תבשילים שונים. לצמח פוטנציאל להפוך מבוקש למאכל בשל היותו נוגד חמצון ברמה גבוהה, היפוגליקמי, וביואקטיבי. התרכובות הביו-אקטיביות שבו הן חומצה אסקורבית (AA), סינגרין תכולה גבוהה של תרכובות פנוליות (TP), וחנקות. ריכוז תרכובות אלה מושפע מתנאי סביבה. בניהול גידול מבוקר ניתן לשפר את איכות הצמח ולהתאימו לשימוש. ריכוז גבוה של AA ו-TP התקבל בגידול שהותאם לזה המצוי בשטח, אך רמת החנקות הייתה נמוכה. נמצא מתאם שלילי בין חנקות לנוגדי חמצון. יכול להיחשב כמקור פוטנציאלי של נוגדי חמצון, (Guijarro-Real et al. 2019). ברפואה עממית באוכלוסיות בארץ הצמח משמש לטיפול בבעיות בדרכי שתן, גזים במעיים, תחלואי כליות, כבד וטחול, הגברת יצירת חלב אצל אם מניקה ולחיזוק כוח גברא (קריספיל, 1985).

ספרות:

זהרי מ. 1987. כל עולם הצמחים הוצאת עם עובד (הדפסה שלישית).
פינברון-דותן נ. דנין א. 1991. המגדיר לצמחי-בר בארץ-ישראל. כנה. ירושלים.
קריספיל נ. 1985. צמחי מרפא, מדריך שדה לצמחי המרפא של א"י. הוצאת דפוס המקור.

Guijarro-Real C. Adalid-Martínez AM. Aguirre K. Prohens J. Burruezo AR. & Fita A. 2019. Growing Conditions Affect the Phytochemical Composition of Edible Wall Rocket (*Diplotaxis eruroides*). *Agronomy* 2019, 9(12), 858;
<https://doi.org/10.3390/agronomy9120858>

Perez-Garcia F. Iriando JM. Martinez-Laborde JB. 1995. Germination behaviour in seeds of *Diplotaxis eruroides* and *D. virgata*.
<https://doi.org/10.1111/j.1365-3180.1995.tb01647.x>

Zohary, M., 1966: Flora Palaestina. The Israel Academy of Sciences and humanities Jerusalem. Vol. 1. p 307

=====

כל הזכויות שמורות ל"כלנית" ©

לציטוט: אלוני ע 2021 **טוריים מצויים**: עשבוני חד-שנתי הפורח בתחילת החורף (דצמבר 2021), פורחי החודש, כתב-עת "כלנית" מספר 8.

https://www.kalanit.org.il/monthly_blooms/Diplotaxis_erucoides_december/_2021

=====